

Чъэпыогъум и 20-р — гъогу хъызмэтым иофышлэхэм я Маф

Адыгэ РеспубликэмкӀэ Ӏгогу хъызмэтым иофышлэхэу ыкӀи иветеранхэу лъытэныгъэ зыфэтшӀыхэрэр! Шъуисэнэхъат епхыгъэ мэфэкӀым — Ӏгогу хъызмэтым иофышлэхэм я Мафэрэ Адыгеим игъогушӀ отраслэ зызэхашагъэр илъэс 75-рэ зэрэхъурэмрэ афэшӀ тышӀуфэгъушӀо!

Сыд фэдэ лъэхъани Ӏгогухэм ащылэжьэрэ псэолъэшӀхэм Иофэу агъэцӀкӀэрэм общественнэ ыкӀи кӀэралыгъо мэхъанэшхо и, транспортымрэ экономикэмрэ яхэжъоныгъэки пшъэрылышхо ащ ренэу зэшӀуехы.

Гъогу хъызмэтым щылажъэхэрэм лӀпӀлӀсэныгъэ инэу ахэлъым, джаш фэдэу джырэ технологиехэр игъэкӀо-тыгъэу зэрагъэфедэхэрэм яшӀуагъэкӀэ республикэм игъогухэр Урысыем и Къыблэ игъогу анахь зэтэгъэпсыхьагъэхэм ахалъытэхэ хъугъэ.

Адыгеим игъогу хъызмэт иофышлэхэм ветеранхэм лъапсэ зыфашыгъэ хэбзэшӀухэр къаухъумэхэзэ ялофшӀэн джыри нахь дэгъоу зэрагъэцӀкӀэщтым акӀуачӀэ зэрэрахылъщтым, республикэм игъогухэм цыфхэр ыкӀи транспортыр щынэгъончъэу ащызекӀонхэмкӀэ афэ-лъэкӀыщтыр зэкӀэ зэрашӀэщтым тицыхъ-тель.

Ныбджэгъу лъапӀэхэр, зэкӀэми тышӀуфӀэлаӀо псауныгъэ пытэ, насып, щыӀэкӀэшӀу шъуиӀэнэу, Адыгэ Республикэмрэ зэдытие Хэгъэгъушхоу Урысые Федерациемрэ яфедэ зыхэлъ Иофэу жъугъэцӀкӀэрэм гъэхъэагӀэхэр щышӀу-шӀынхэу!

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу
ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикэм
и КӀэралыгъо Совет — Хасэм
и Тхьаматэу Владимир Нарожный

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ и Указ

Медалэу «Адыгеим и
Щытхъузехъ» зыфиӀорэр
А.К. Пчэнышъуае
фэгъэшӀошэгъэным ехылагъ

Адыгэ Республикэм ыпашъхъэ гъэхъэ-гъэ инэу щыриӀэхэм ыкӀи гуетыныгъэ фыриӀэу Иоф зеришӀэрэм апае медалэу «Адыгеим и Щытхъузехъ» зыфиӀорэр Пчэнышъуе Аскэр Казбек ыкӀом — пшъэдэкӀыжъэу ыхъырымкӀэ гъунэпкӀэ гъэнэфагъэ зилэ обществэу «Юг-Авто Холдинг» зыфиӀорэм ипрезидент фэгъэшӀошэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу
ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан
къ. Мыекъуапэ,
чъэпыогъум и 18, 2013-рэ илъэс
N 136

Медицинэ ГупчакӀэ Адыгеим щагъэпсынэу рахъухъэ

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу Къумпыл Муратрэ Урысые Федерацием псауныгъэм икӀэухъумэнкӀэ иминистрэу Вероника Скворцовамрэ Москва зэлукӀэгъу щызэдырялагъ. Мы зэдэгъушӀэгъум джаш фэдэу хэлэжъагъэх Адыгэ Республикэм псауныгъэм икӀэухъумэнкӀэ иминистрэу МэрэтыкӀо Рустемрэ Адыгеим ыцӀкӀэ сенаторэу Хьопсэ-рыкӀо Муратрэ.

ЗэдэгъушӀэгъум илъэхъан анахъэу аналэ зытырагъэтыгъэр федеральнэ ыкӀи шӀолъыр социальнэ программэхэр республикэм зэрэагъэцӀкӀэ-щтыр, псауныгъэм икӀэухъумэн мылӀкоу пӀэхъаштыр ыкӀи демографием ылъэныкӀокӀэ Иофхэм язытэт зыфэдэр ары.

Псауныгъэм икӀэухъумэн ихэхъоныгъэкӀэ республикэ программэм къыдильгытэрэ Иофхъэбзэ зауӀэхэм мылӀкоу апӀэхъаштымкӀэ Урысые Федерацием псауныгъэм икӀэухъумэнкӀэ и Министерствэ лӀпыӀэгъоу къаритыщтым фэгъэхьыгъэ зэзэгъыныгъэхэр лъэныкӀохэм зэдашыгъэх. ГушыӀэм пае, диагностическэ гупчэр Адыгэ Республикэм икӀэралыгъо бюджет учреждениеу «Адыгэ республикэ кли-

ническэ сымэджэщыр» зыфиӀорэм ихирургическэ корпус къыпышӀыхъэгъэныр федеральнэ инвестиционнэ программэм хэгъэхъэгъэным тегушылагъэх. Цыфхэм лӀпыӀэгъу тэрэз ятыгъэнымкӀэ ащ ишӀогъэшхо къэкӀошт.

Хэужьыныхъэгъэ узхэр зилэхэмрэ сэкъатхэмрэ (ахэм къахеубытэх гъогухэм къатехъухъэгъэ тхьамыклагъохэм зэрарышхо зэрихыгъэхэр) апае медицинэ Гупчэ гъэнэфагъэ шыгъэнымкӀэ республикэр пилот проекткӀэ заджэхэрэм хагъэхъанэу щыт. НепӀкӀэ ащ фэдэ гупчэ Адыгэ Республикэми Краснодар краими арытӀэп.

Адыгэ республикэ ыкӀи Мыекъопэ къэлэ клиническэ сымэджэщхэм лъынтфэ отделениехэр, травматология гупчэхэр ыкӀи отделениехэр джырэ лъэхъаным диштэрэ медицинэ лӀмэ-псымэхэмкӀэ нахь зэтэгъэпсыхъэгъэнхэм иофыгъохэми атегушылагъэх.

ТэхутэмыкӀо гупчэ район сымэджэщым иӀзӀпӀэ унэ ишӀын ухыгъэным ыкӀи а псэуалъэр федеральнэ инвестиционнэ программэм хэгъэхъэгъэным афэгъэхьыгъэ Иофыгъори мы зэлукӀэгъум къыщалэтыгъ.

Апшъэрэ федеральнэ медицинэ еджапӀэхэм студентхэр ащеджэнхэм

пае республикэм джыри чыпӀэхэр къыфыхэгъэкӀыгъэнхэм фэгъэхьыгъэ предложением министрэу Вероника Скворцовам къыдыригъэштагъ.

Адыгеим и Премьер-министрэу Къумпыл Мурат федеральнэ министерствэм лӀпыӀэгъоу къытитырэ пае зэрэфӀэрээр къыӀуагъ ыкӀи анахъэу къыкӀыгъэтхъыгъ медицинэ фӀео-фашӀэхэм язэшӀохынрэ лӀзэгъу уцхэр алӀкӀэгъэхъэгъэнхэмрэ япхыгъэ Иофыгъохэм Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу ТхьакӀушынэ Аслъан ышъхъэкӀэ ыналэ зэрэтыригъэтырэр.

ЗэлукӀэгъум икӀэуххэр зэфихьысыжъхэзэ, Урысые Федерацием псауныгъэм икӀэухъумэнкӀэ иминистрэу Вероника Скворцовам хигъэунэфыкӀыгъ Адыгеим ипащэхэм шӀуагъэ къэзытырэ зэдӀэлэжъэныгъэ зэрадырялэр, республикэ ведомствэм гъэцӀкӀэн ИофхэмкӀэ чаныгъэ къызэрэзыхыгъафӀэрэр, мы аужырэ илъэхъэм лъэныкӀуитӀүмэ Иофэу зэдашлагъэм хӀэшлыкӀэу шӀуагъэ къызэрихыгъэр. Федеральнэ министрэм къыгъэгугъагъэх тапӀэки Адыгэ Республикэр лъэныкӀо пстӀэури къызӀэлъызыубытырэ ащ фэдэ лӀпыӀэгъум щыгъын зэрипӀэкӀыщтымкӀэ.

Къуекъо Налбий къызыхъугъэр илъэс 75-рэ зэрэхъугъэмрэ къэгъэлыгъонымрэ

ТхакӀоу лӀэшӀэгъухэр къэзыгъэгъушӀыӀэрэр

ТхакӀоу, драматургэу, Адыгэ Республикэм и КӀэралыгъо премие къызыфагъэшъошагъэу, Адыгеим искусствэ-хэмкӀэ изаслуженнэ ИофышӀэшхоу, тилъӀпкӀэгъухэр зы-щыпсэухэр хэгъэгъухэм ащызӀэшӀлӀэрэ Къуекъо Налбий ыгу къытемыоужьырэми, ишӀушлагъэкӀэ къытхэт. Къо-кӀыпӀэм илъӀпкӀэхэм яискусствэхэмкӀэ КӀэралыгъо музеем икьутамэу Мыекъуапэ дэтым къыщызӀэуахыгъэ къэ-гъэлыгъонымр Н. Къуекъом итворчествэ, щыӀэныгъэ гъо-гоу къыкӀугъэм, цыфхэм къызэрашӀэжьырэ, игупшысэ-хэр зэрӀагъэкӀуатэхэрэм афэгъэхьыгъ.

Музейм идиректорэу Кушъу Нэфсэт зэхэхэр зерищэзэ, къызӀэуахырэ къэгъэлыгъонымр цыфым игъэсэн, шӀэжыым зэрӀпхыгъэр хигъэунэфыкӀыгъ. Адыгэ Республикэм культурэмкӀэ иминистрэу Къулэ Мыхъамэт изэфэхьысыжъхэм къащыхыгъэщыгъэм уегъэгупшысэ. 2013-рэ илъэсыр Къуекъо Налбий и Илъэсэу Адыгеим щалытэ. Ащ епхыгъэ унашъоу аштагъэхэр щыӀэныгъэм щыпхырашӀхэзэ, Иофхъабзэу зэхашӀэхэрэм цыфыбэ ахӀлажъэ.

Къулэ Мыхъамэт зэрэхыгъэунэфыкӀыгъэу, Къуекъо Налбий итхыгъэхэмкӀэ егъашӀи къызэрэтхэты-щтыр музейм къыщызӀэуахырэ къэгъэлыгъонымр къеушыхъаты.

(ИкӀэух я 8-рэ н. ит).

Хэукъоныгъэхэр бэу кыыхагъэщыгъэх

**Тыгуасэ АР-м
иправхуьмэкло
органхэм япашэхэр
зыхэлэжьэгъэхэ зэ-
хэсыгъо АР-м ипро-
куратурэ щыкыуагъ.
Ащ тхьамэтагъор щы-
зэрихьагъ республи-
кэм ипрокурор
шхьалэу Василий
Пословскэм.**

бзэджэшагъэу кыыхагъэщыгъэх кыулыкъум кыгъэлагъорэм-рэ лфхэм язытет шыпкээр зэтемыфэжъэу кяхэклырэр зэрэбэр кыулагъ. Прокуратурэм хэукъоныгъэхэр кыыхигъэщыгъэхэм яфэшъуашъу тхылъхэр кыулыкъум фигъэхыгъэх, ау законыр зэраукъорэр нахь маклэ хуным, хэукъоныгъэхэр дагъэзыжынхэм ащ ипашэхэр дэлэжьагъэхэп. Зэхэ-фынхэр зэрэзэхашэхэрэми узыгъэгумэклыныбэ прокурорхэм кыыхагъэщыгъэху зэхэсыгъом кышалауагъ.

Хэукъоныгъэхэм ядэгъэзыжын пае анахъу ащ ипашэхэм аналэ зытырагъэтын фаехэм нэужым игъэклотыгъэх атегушылагъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

УФ-м и Наркоконтроль Краснодар краймклэ и Регион гъэ-лорышлалэ АР-мклэ и Къута-мэ икыулыкъу илофшлэн зэрэ-зэхищэрэр ары ащ хэлэжьа-гъэхэр зытегушылагъэхэр. Про-курорхэм уплэкълунхэр зызэ-хашэхэм хэукъоныгъабэ кыыха-гъэщыгъ. АР-м ипрокурор шхьалэ зэхэсыгъор кыизэ-луихызэ пэублэ псалъэу кыи-шыгъэм 2013-рэ ильэсым имэзи 9 кыулыкъум кэзгъэлэгъонэу илэхэр нахышлэ хуэгъэхэми, илофшлэн законыр зышаукъо-гъабэ кыизэрэхэщыгъэм кыи-щыкылгъэтхыгъ. Ащ кыизэри-ла-гъэмклэ, кыулыкъум илофи-шлэхэм хэукъоныгъэху ашырэр

нахыбэ хуэгъэх. Ащ имызакоу, оперативнэ-лхышон лфхэм япхыгъэху материал нэпцхэр агъэхазырхуэ ыкли ахэмклэ хэбзэнчъэу наркотикхэр ла-гъэклыхуэ уголовнэ лфхэр кыизэлэуахыгъэху кыичлэщыгъ. Ащ фэдэ бзэджэшагъэ зэрахьагъэу блэкыгъэх ильэсым ыкли ты-зыхэтым пыкыгъэх мэзи 9-м кыулыкъум илофшлэ нэбгыри-щым ялоф АР-м и Апшээрэ Хыкум зэхифыгъ.

Нэужым, уголовнэ процес-схэм ыкли оперативнэ-лхышон лфхэм алъыплэгъэнымклэ прокуратурэм иотдел ипашэу Сергей Жинжаровыр кыизэ-гушылагъэху, наркотикхэм япхыгъэ

Олимпиадэм изэфэшлыжын хэлэжьэщтых

Шъачэ щыклошт Клымэфэ Олимпиадэ джэгунхэм язэфэшлыжын хэлэжьэщт-хэм ащыщ хуэгъэх Мыекыуапэ искусствэхэмклэ икълэлэцлыкы еджаплэу N 1-м ихэушхьафыкыгъэх хор хэт нэбгырэ 12. Урысыем изэхэубытэгъэ клэлэцлыкы хор ахэр хэхьагъэх.

Адыгэ Республикэм культурэмклэ и Ми-нистерствэ кыизэритыремклэ, зэнэкъокъум иаужырэ едзыгъо ыпшэклэ зигугъу кьэтшыгъэ еджаплэм икълэлэджаклохэр Адыгеим ыцлэклэ хэлэжьагъэх ыкли дунэе мэхьанэ зилэ спорт лфхтхьабзэм изэфэшлыжын хэлэжьэнхэ амал ялэ хуэгъэх.

Клэлэегъэджэ лэпэлэсэу Е.Г.Поповар зипэ-щэ купым сэнаушгъэх зыхэлъ нэбгырэ 30 хэт, ахэм аныбжэ ильэси 9-м кыщегъэжъа-гъэху 14-м нэсы. Ильэсэу тызыхэтым имэ-

лылфэгъу мазэ искусствэхэмклэ клэлэцлыкы еджаплэхэм азыфагу щызэхашэгъэ фестивал-зэнэкъокъум и Гран-при ахэм кяхыгъ. Джащ фэдэу Урысыем ихорхэм я Ассамблеу «Поем для мира» зыфилорэм илауреат хуэгъэх.

Зэкъошныгъэм ильэмыдж

Республикэм ит клэлэцлыкы организа-циехэм язэлуклэу «Зэкъошныгъэм ильэмыдж» зыфилорэр непэ селоу Красногвардейскэм кыщызэлэуахы. ВЛКСМ-р зызэхашагъэр ильэс 95-рэ зэрэхуэрэм ар фэгъэхыгъэщт. Кытклэхуьхэрэ лэужхэм творческэ амалэу алэклэлэхэм ахагъэхьоныр, клэлэцлыкы организацыехэм язэпхы-ныгъэх гъэпытэгъэныр – джары пшээр-ыль шхьалэу ащ илэр.

Мэфэкл шлыкэм тетэу слетыр кызызэлэуахырэ нэужым ныбжыкыкэ движениехэм хэхьоныгъэхэр ашлынхэм фэлорышлэшт площадкэхуэ «Клэлэцлыкы Арбат», «Я 21-рэ лэлэшгъум иволонтер», нэмык-хэри кыагъэлэгъоштых. Творческэ купхэм кыа-гъэхазырыгъэх концертмыклэ лфхтхьабзэр зэ-фашыжыщт.

(Тикорр.).

лофтхьабзэм изэхэщаклох Адыгэ Республикэм гъэсэнэгъэмрэ шлэныгъэмрэклэ и Министер-ствэ, АР-м ныбжыкыкэ лфхэмклэ и Комитет, муниципальнэ гъэпсыклэ зилэ «Красногвардейскэ районым» иадминистрацые ныбжыкыкэ полити-кэмклэ ыкли спортымклэ иотдел.

ПЕНСИЕХЭМКЛЭ ФОНДЫМ КЪЕТА

Зэхьоклыныгъэху фэхьуштыхэр

Пенсиехэм ягъэпсынклэ шап-хъуэ щылэхэм 2015-рэ ильэ-сым ищылэ мазэ и 1-м зэхьо-кыныгъэху афэхьуштыхэм УФ-м и Правительствэ атегушылэнэу ригъэжъагъ. 2014-рэ ильэсым пенсиер зэрэзэрэуштыгъом хэлэжьэхэрэм ятарифи зэхьо-кыныгъэхэр фэхьунхэ ыльэ-кышты. Цыфхэр а зэпстэумэ агъэгумэкыхуэ упчлэ зэфэш-хьафхэмклэ Пенсиехэмклэ фон-дым зыфагъазэ. Мары ахэм ащыштыхэр.

Упчлэ: Пенсиехэмклэ формулакыу кыагупшы-сыгъэр пенсием щылэ пстэуми апая, хьауми джы лфшлэныр езыгъэ-жыагъэхэр ара ащ тетэу зыфагъэуцунэу ху-штыр?

Джэуап: Пенсиехэм ялы-тэнклэ ыкли фитыныгъэху цыф-хэм ялэхэмклэ клэу кыыхахъ-хэрэр 2015-рэ ильэсым ыкли ащ ыуж пенсием клоштхэм апаех. Непэрэ пенсионерхэмрэ 2015-рэ ильэсыр къэмысызэ пенсием клохэрэмрэ шэпхъэ-жыым тетэу кыафалытэщт ыкли кыафэклошт.

Упчлэ: Системаклэм зытэхэхэклэ непэрэ пенсионерхэм япенсие икълэрыклэу кыалытэ-жышты, нахыбэ е нахь маклэ хуэны ыльэкышты?

Джэуап: Пенсиер нахь маклэ хуэштэп, ары паклош, лфшлэгъэ ильэсыбэ илэу пенсием кыа-гъэхэм япенсие нахыбэ хуэшт. Бзылфыгъэм — ильэс 30-м, хуэлыфыгъэм ильэс 35-м ехуэрэ лф ашлагъэ зыхуэклэ пенси-ем хэзыгъэхьорэ коэффициент-хэр кыдалытэхэзэ икълэры-клэу кыафалытэжышты.

Упчлэ: Сыда кыкылырэр «пенсионнэ коэффициент-ным»? Ащ тефэштыр сыдэушты кыалытэ-шты?

Джэуап: Лэжыапкыу цыфым кыратыштыгъэмрэ лэжыапкыу анахь маклэу законом кыи-дильытэу взносхэр кызыха-

хыштыгъэмрэ зэрагъапшэхэзэ ильэс пенсионнэ коэффициентыр кыалытэщт. 2013-рэ ильэсым зэрагъэнэфэгъагъэмклэ, ильэ-сым кыклоцл взносыр зэрэхуэ-фаер анахыбэу сомэ мин 568-рэ, ащ ар нэмысы зыхуэ-клэ, коэффициентри 10-м нахь маклэ хуэшт. Ильэсым ана-хыбэу коэффициентыр зынэ-сын фаер 10.

Упчлэ: Пенсиер зыщызэ-рэгъуиорэм е угыонгъэху цыфым илэм сыда зэ-хьоклыныгъэху фэхьу-штыр?

Джэуап: 2014-рэ ильэсым кышчыублагъэху пенсиер зэрэ-зэрэуштыгъом ишапхъэхэм зэхьоклыныгъэхэр афэхьуштых. 1967-рэ ильэсым ыкли ащ ыужым кыахуэгъэху лфшлэ-плэхэм алушхэм япенсие зэрэ-зэрэуштыгъом тапэкли хэлэ-жыэщтхэмэ, хьауми ар зэпагъэ-уштымэ ежъхэм кыыхахын фае. Пенсиер зэрэзэрэуштыгъом хэлэ-жыэнэу кыыхэзыхырым непэ щылэ проценти 6-р кыфэнэ-жышты, хэмылэжыэнэу изыхуэ-хьэрэм а проценти 6-р истра-ховой пенсие клонэу ашышты. Мыщ дэжыым пенсиеу зэрэ-уштыгъахэр клоштытэп. Мы ильэсым имызакоу, 2014 — 2015-рэ ильэсхэм кыаклоцл орклэ нахышлур кыыхэпхын плэ-кышты.

Упчлэ: Пенсием иугъоин ухэлэжьэщтмэ, хьауми страхованием зыфэбгъэ-зэжыштымэ сыдэушты кыыхэпхышты?

Джэуап: Пенсием иугъоин хэлэжьэнэу, проценти 6-р кыи-гъэнэнэу кыыхымыкы, пенси-ем истраховой часть ыльэны-кыоклэ фитыныгъэху илэр нахь маклэ хуэшт. Арыш, цыфым ежъыркыкэ нахь фэдэр ежъ кыыхынын фае. Лъэныкыуитлэми дэгъуи дэйи ахэлъ. А зэпстэури Пенсиехэмклэ фондым ичылплэ органхэм яуалэрэм игъэклоты-гъэху кыфалотэщт. Джащыгъум цыфым ежъ зыфаери кыыхы-нын ыльэкышты.

Ахъщэ кыуалъхъэ ритынэу фэагъ

Урысые Федерацием и Следственнэ Комитет иследственнэ гъэлорышлалэу Адыгэ Республи-кэм щылэм иотдел хыкум пристав-гъэцэклаклом ахъщэ кыуалъхъэ езытынэу фэагъэ бзылфы-гъэм ыльэныкыоклэ уголовнэ лф кыизэлэуихыгъ.

Хыкум приставхэм я Федеральнэ кыулыкъу и Гъэлоры-шлалэу Адыгеим щылэм Тэхьутэмыкыое районымклэ иот-дел чыфэху сомэ мини 160-рэ зытель бзылфыгъэм илоф ылыгъыгъ. Ахъщэу телъыр кыизэрымтыжыкырым фэшл ав-томобилэу тетхагъэр ыгъэфедэн фимытынэу унашъо шыла-гъ. Ар зэрэтырихыжыштым фэшл пристав-гъэцэклаклоу илоф зылыгъыр кыделэнэу ельэлугъ ыкли сомэ мини 5 ахъщэ кыуалъхъэ ритынэу рилагъ. Ахъщэр ритыгъэ полицием икыулыкъушлэхэм бзылфыгъэр кыауытыгъ.

Хэбзэгъэуцугъэху щылэр ыукозэ ахъщэ кыуалъхъэ лэнатлэ зылыгъ кыулыкъушлэм ритынэу зэрэфэагъэм фэшл уголов-нэ лф ащ кыфизэлэуахыгъ.

Хыкум приставхэм я Федеральнэ кыулыкъу и Гъэлорышлалэу АР-м щылэм ипресс-кыулыкъу.

Урысые Федерацием и Конституцие тыкъеухъумэ

Урысые Федерацием и Конституцие щылэ зыхъугъэр мыгъэ, тыгъэгъазэм и 12-м, илъэс 20 махъу. Хэгъэгум щыпсэурэ цыфхэм аштагъэу ар щыт, апшъэрэ юридическэ кӀуачӀэ иӀ.

ТарихыкӀэм зыфӕбгъазэм, СССР-р зэхэзыжыи, ащ республикӀэу хыхъуащтыгъэмэ якъэралыгъо суверенитет къэзыушыхъатыщтыгъэ Декларациехэр ахэм заштӕхэм, а ӀофыгъошӀумэ къакӀӀыкӀоу яхӕбзӕ унашъохэр къызылӀотыкӀышт тхылхӕри агъӕхъазырхӕу аублӕгъагъ. А уахътӕр ары РСФСР-м и Конституцие итхын зыщыфӕжъгъагъэхэр.

Махъуогъум и 16-м, 1990-рэ илъэсым РСФСР-м инарднӕ депутатхэм яапӕр Зӕфӕс и Конституционнӕ коммиссие зӕхӕгъагъ, ӀофшӀӕнри ригъӕжъгъагъ, ау политическӕ зӕпӕуцужьынӕу хӕгъэгум а уахътӕм ихъуыӕхӕрӕм къахӕкӀӕу пшъӕрылӕу яӀӕр гъӕцӕкӀӕгуае къафӕхъуыщтыгъэ. Хӕбзӕгъуауцугъэ хӕбзӕмрӕ гъӕцӕкӀӕкӀо хӕбзӕмрӕ язӕгурымыӀоныгъӕрӕ заом нӕсӕу зӕрӕзӕбӕныщтыгъӕхӕмрӕ Ӏофыр къызытырагъӕуцогъагъ. Анахъу ар чӀыплӕ къын зифӕгъагъэр зӕо зӕутӕкӀынхӕр 1993-рэ илъэсым Москва зыщӕхъухӕр ары. Ащ къыгъӕлӕгъуагъ Конституциер псынӀкӀӕ Ӏофӕу штӕгъӕн зӕрӕфаер. Проект бӕ дӕдӕ агъӕхъазырыгъагъӕми, анахъ шъхӕлӕхӕу тӀу къыхахыгъӕр: Конституционнӕ коммиссием ипроект ыкӀи Конституционнӕ совещаниеу Б. Ельциным иунашъокӀӕ аугъоигъӕр.

Чъэпыогъум и 15-м, 1993-рэ илъэсым Президентӕу Борис Ельциным иунашъокӀӕ Урысыем и Конституцие ипроект цыфхэм дырагъӕштӕным фӕшӀ макъэ зыщытӕд мафӕр егъӕнафӕ. ХӕдзакӀохэм янахыбӕм Конституцием ипроект амакъӕ фатӕм ар аштӕнӕу щытыгъ. Ары зӕрӕхъугъӕри. Тыгъэгъазэм и 12-м, 1993-рэ илъэсым Конституциер штӕгъӕным хӕдзакӀохэм

япроцент 58,48-мӕ амакъӕ фатӕгъ, процент 41,57-мӕ ащ дырагъӕштагъӕп. Ащ тетӕу тыгъэгъазэм и 12-м УФ-м и Конституцие щылӕ хъугъэ.

УФ-м и Конституцие заштӕгъӕм къыщыублагъӕу сыд фӕдӕ зӕхъокӀыныгъӕхӕр фӕхъугъахӕ? Демократие шапхъӕхэм атет шъыпкъӕу ар гъӕпсыгъа? Субъект зӕфӕшъхӕфхӕу Урысыем хахъӕхӕрӕм я Конституциехӕр тикъӕралыгъо и Конституцие зыщытекӀыр чӀыплӕхӕр иӀахӕ? Къӕралыгъомрӕ обществӕмрӕ яправовой системӕ сыд фӕдӕ? Мыхӕм ыкӀи нӕмыкӀ упчӀӕхэм яджӕуапхӕр къарядгъӕтынӕу ыкӀи Конституцием имӕхъанӕ, изытет, зӕхъокӀыныгъӕу фӕхъухӕрӕм къатедгъӕгушӀыӕхӕ тшӀоигъоу гъӕзетӕу «Адыгэ макъэм» иредакция къедгъӕблӕгъагъӕх тарихъ шӀӕныгъӕхӕмкӀӕ докторӕу Шыкӕултыр Батырбийрӕ нахъыжъхэм я Советӕу АР-м и Лышъхъӕ дӕж щылӕм ипашӕу ГъукӀӕлӀ Нурбийрӕ.

— Урысые Федерацием и Конституциеу тызӕрыпсӕурӕр тӀоу гошыгъӕ, едзыгъуибгъурӕ статьи 137-рэ махъу, — къе-

Ӏуатӕ Шыкӕултыр Батырбий. — Цыфым ифитыныгъӕхӕр ыкӀи ишъхӕфитыныгъӕ, федеративнӕ гъӕпсыкӀӕу иӀӕр, ащ субъектӕу хахъӕхӕрӕр дыхӕтхӕу... Федеративнӕ гъӕпсыным ыуж УФ-м и Президент къекӀы, ар Конституцием и Гарант, еж Конституцием апшъӕрӕ юридическӕ кӀуачӀӕ иӀӕу щыт. Урысыем хӕхъӕрӕ субъект пӕпч фитыныгъӕ иӀ зӕхъокӀыныгъӕхӕр Конституцием фӕшӀыгъӕнхэм фӕшӀ джӕпсалӕхӕр Къӕралыгъо Думӕм ыкӀи Президентым афигъӕхъынхӕу. Ащ фӕдӕхӕр бӕрӕ къыхӕкӀыгъӕх, зӕхъокӀыныгъӕхӕр къызыщыдалытагъи, зыщыцагъӕзыгъи хъугъэ.

— Конституцием фӕгъӕхыгъӕ монографииу бӕмышӀӕу къыдӕбгъӕкӀыгъӕр къӕралыгъомрӕ обществӕмрӕ яхӕбзӕ системӕ имӕхъанӕ фӕгъӕхыгъӕ. А ӀофшӀагъӕмкӀӕ сыдӕа къыпӀотыкӀыныгъӕу узфӕягъӕр?

— Зигугъу къӕпшыгъӕ монографием илъӕситфыр Ӏоф дӕсшӀагъ. Арӕу бӕрӕ сызыкӀыпылӕыгъӕр УФ-м и Конституцие изӕхӕфын Ӏоф псынӀкӀӕу щытӕпышъ, зӕхъокӀыныгъӕхӕр фӕхъу зӕпытышъ, цыфым ифитыныгъӕхӕр, ишъхӕфитыныгъӕ мӕхъанӕу ратырӕр нахъ лӕагӕ мӕхъушъ ары. Непӕрӕ демократическӕ обществӕу тызыхӕтым ыцӀӕ къыгъӕшъыпкъӕжъыным фӕкӀоным Конституциер тегъ-

псыхъагъ, ащ тӕри, демократие-ри къеухъумӕх, ау икӕоу къӕралыгъом ащ иунӕшӕо тхыгъӕхӕр шагъӕцакӀӕхӕрӕп. УФ-м и Конституцие щылӕныгъӕм илъӕныкӕо пстӕури къызыдеубыты, ащ истатъяхэм къагъӕнӕфӕгъӕ хӕбзӕм тетӕу федеральнӕ законхӕр къыдагъӕкӀых, ахӕр зӕкӀӕ шӕолъырхӕмкӀӕ зыхӕу агъӕпсых ыкӀи гъӕцӕкӀӕкӀо, хӕбзӕихъуыӕ ыкӀи судебнӕ хӕбзӕу щылӕхӕр егъӕлорышӀӕх. ЗӕкӀӕри щыгъуазӕх УФ-м и Къӕралыгъо Думӕрӕ ФедерациемкӀӕ Советӕмрӕ зӕрӕщылӕхэм. УФ-м и Правительство хӕгъӕгум ихъызмӕт Ӏофӕу мафӕ къӕс къӕтджыхӕрӕм альӕплӕ. Ахӕр зӕкӀӕ Конституцием егъӕлорышӀӕх.

— Цыфхэм яфитыныгъӕхӕр бӕрӕ аукъохъу къыхӕкӀы, ау ащ пӕпч хъыкумым зыфагъӕзӕныр къырагъӕкӀурӕп, охътабы хыхъышт, пкӀӕнчӕкӀи ен-гуагъо.

— Ары, шъыпкъӕмкӀӕ, тифитыныгъӕхӕр бӕрӕ аукъох. Гушылӕм пӕе, мӕфӕкӀ горӕ чӀыплӕ горӕм щӕкӀомӕ, сӕ сыдӕа хӕбзӕм икӕулыкъушӀӕхэм сызыкӀауплӕкӀун фаер? БӕджашӀи мыбӕджашӀи зӕфагъӕдагъӕ махъу, КонституциемкӀӕ сифитыныгъӕхӕр аукъох ащ фӕдӕ шыкӀӕ хӕхыгъӕкӀӕ щынӕгончъӕным ебӕнынхӕу щытхӕп, ау ар щылӕныгъӕм щыц шъыпкъӕ хъугъэ. Коррупцием къӕралыгъор зӕрилъӕхъагъӕми иегъӕшхо къаӀкӀо. Гупчӕ телевидением мыхъунхӕр къегъӕлӕагъох...

— Шыкӕултыр Батырбий ӀофшӀӕгъӕ дӕгъухӕр иӀӕх, къыӀотагъӕми адесӕгъаштӕ,— гушылӕр

ештӕ ГъукӀӕлӀ Нурбий. — ӀӕкӀыб къӕралыгъомӕ яхӕбзӕ зӕгъӕфагъӕхӕр, цыф лӕпккъым ифитыныгъӕ ыкӀи ишъхӕфитыны-

гъӕ, ищылӕкӀӕ-псӕукӀӕ къӕзыу-хъумӕшт унашъохӕр зыхӕт конституциехӕу щылӕхӕр зӕпӕщӕхи, Урысые хӕгъӕгоу тызщыпсӕурӕм нахъ къекӀуштыр къыхахыгъ. Еж УФ-м и субъектхӕми зӕрӕщылӕштхӕ конституциехӕр аштӕхӕ зӕхъум, ти Адыгӕ РеспубликӀи зӕу ащыц хъугъӕ. Ащ нӕужым зӕхъокӀыныгъӕ инхӕр фӕхъужыгъӕх, ау ахӕр Урысые Федерацием ихабзӕ диштӕу агъӕпсыжыгъӕш ары, тӕрӕзӕу ашӀагъӕуи сӕлытӕ. Адӕ зы хӕгъӕгу ушыпсӕоу, зы чӀыплӕ ушыщӕу, зы гухӕлӕ уилӕу щытмӕ, сыдӕа уихӕбзӕ-унашъохӕр зыкӀызетекӀыштхӕр? Тидӕ тыщылӕми, хӕгъӕгу кӀоцым тифитыныгъӕхӕр щызӕфӕдӕнхӕ фае. АР-м и Конституцие пштӕмӕ, ащ ишӀогъӕшхо тӕ къытӕкӀыгъ, тӕр-тӕрӕу законхӕр тштӕнхӕ тӕлӕкӀы, къӕралыгъо бзитӀу тилӕ хъугъӕ, эконимикӕм изыкӕгъӕлӕтын имызакъоу, тикультурӕ, тишӕн-хӕбзӕхэм якъӕгъӕнӕжъынкӀӕ мӕхъанӕшхо иӀ. Ау АР-м и Конституцие тилӕпкъкӀӕ ишӀуагъӕ къытӕкӀыныгъу щытыгъӕ статьяхӕр зӕрӕхагъӕкӀыжыгъӕм джыиягъӕ къӕкӀон ылӕкӀышт. Гушылӕм пӕе, АР-м и Лышъхъӕ къӕралыгъо бзитӀур ышӀӕн фаеу къызыщылӕштӕгъӕ статья Конституцием хӕтыжъӕп. Ау ари тхъамыкӀӕго дӕдӕу щытӕп. Сыдӕа пӀомӕ Урысые Федерацием и Президент Лышъхъӕр къыгъӕнафӕ зыхъукӀӕ, чӀыплӕрыс лӕпкъхэм яшӀоигъоныгъӕхӕр къыделъытӕх. Шъуӕрӕщыгъуазӕу, тӕ ти Конституцие изакъоп, УФ-м и Конституцие процент 30-м нӕсӕу зӕхъокӀыныгъӕхӕр фашӀыжыгъӕх, ахӕр щылӕныгъӕм къызыдехыгъ.

Сыгу къӕкӀыжыи Адыгӕ Республикӕм и Конституцие аштӕ зӕхъум, цыфхӕр лӕшӕу ащ зӕрӕтегушылӕштӕгъӕхӕр. А лӕхъаным сӕри апӕр Парламентым сыхӕтыгъ. Республикӕм епхыгъӕ законӕу зӕтегъуагъӕу тштӕн фаер зӕрӕбӕм къыхӕкӀӕу мазӕ къӕс тызӕрӕгъуоштыгъ. Конституцием къыкӀӕлӕкӀоу гербыр, быракъыр ыкӀи гимныр штӕгъӕнхӕ фӕягъӕх. Ахӕми Ӏоф макӀӕп къапыкӀыгъагъӕр. Ау а зӕптӕури къӕралыгъо гъӕпсыкӀӕ зилӕ республикӕу тызщыпсӕурӕм ищыкӀагъӕх. Апшъӕрӕ юридическӕ кӀуачӀӕ зилӕ тхылхӕу тилӕхэм уарыпсӕуштыгъ, уарылӕжъӕштӕм сӕ сшъхӕкӀӕ Ӏӕрыфӕгъухӕу сӕлытӕх.

— Тхъашъуегъӕпсӕу, шъуиджӕуапхэм сагъӕрӕзагъ.

ДӔРБЗ Тимур.

Хъыкумым зӕхифыгъ

Адыгӕ Республикӕм хӕгъӕгу кӀоцӀ ӀофхӕмкӀӕ и Министертвӕ къызырӕтирӕмкӀӕ, чъӕпыогъум и 7-м къыщегъӕжъагъӕу и 13-м нӕс республикӕм бӕджӕшӀӕгъӕ 71-рӕ щызӕрахъагъ. Ахӕр — хъункӀӕн бӕджӕшӀагъӕу 1, тыгъуагъӕхӕу 28-рӕ, гъӕпцӀагъӕ зыхӕлӕ бӕджӕшӀӕгъӕ 12, машинӕр рафыжъагъӕу 3, нӕмыкӀхӕри. Экономикӕм ылӕзныкӕокӀӕ хӕбзӕгъуауцугъӕр гъогогъуи 8-рӕ аукъуагъ. БӕджӕшӀагъӕ зезыхъӕгъӕ нӕбгырӕ 72-рӕ хӕбзӕухъумӕкӀо къулыкъухэм агъӕунафыгъ, зӕхафын альӕкӀыгъӕр процент 97-м ехъу.

БлӕкӀыгъӕ тхъамафӕм Адыгӕм игыогухэм хъугъӕ-шӀӕгъӕ 19 къатехъухъагъ. Ахэм нӕбгыри 3 ахӕкӀодагъ, 21-мӕ шъобж зӕфӕшъхӕфхӕр атешагъӕхӕ ху-

гъӕ. Ешъуагъӕу рулым кӀӕрысхӕу водителӕ 51-рӕ гъогу-патруль къулыкъум илофышӀӕхэм къаубытыгъ.

Жъалымыгъӕ хӕлӕу нӕбгыри

2 зыукӀыгъӕ хъулыфыгъӕм ылӕзныкӕокӀӕ къызыӀахыгъӕ уголовнӕ Ӏофым изӕхӕфын АР-м и Апшъӕрӕ Хъыкум джырӕ уахътӕм фежъагъ. Илъӕс 52-рӕ зыныбжӕ бзылӕфыгъӕмрӕ ащ икӀалӕу илъӕс 30 зыныбжымырӕ яхъадӕхӕр селоу Белӕм дӕт унӕ горӕм къызырӕрагъотагъӕхэм фӕгъӕхыгъӕ къӕбарыр УФ-м хӕгъӕгу кӀоцӀ ӀофхӕмкӀӕ и Министертвӕ иотделӕу Красногвардейскӕ районым щылӕм идежурнӕ часть гъӕтхӕпӕм и 9-м къылӕкӀӕхъӕгъагъ. Утын гушъӕхӕр зӕрӕрахыгъӕхэм къыхӕкӀыкӀӕ нӕбгыритӕми ядунай ахъожыгъӕу ары экспертизем зӕригъӕунафыгъӕр. Мы бӕджӕшӀагъӕр зезыхъагъӕу зӕгуцафӕхӕрӕр сыхъатныкӕо нахъ темы-

шӀагъӕу хӕбзӕухъумӕкӀо къулыкъухэм къаубытыгъ. Ар мы псӕупӀӕ дӕдӕм дӕс, илъӕс 22-рӕ нахъ ымыныбжымы, пчъагъӕрӕ хъапын дӕсыгъ. Джы ифӕшӕошӕ пшъӕдӕкӀыжъыр ащ рагъӕхышт.

Илъӕсӕу тызыхӕтым, шышъхъӕлӕм и 11-м медицинӕм илофышӀӕхӕр УФ-м хӕгъӕгу кӀоцӀ ӀофхӕмкӀӕ и Министертвӕ и Мыекӕопӕ район отдел идежурнӕ часть къыфӕтеуагъӕх. Ахэм къызырӕлауагъӕмкӀӕ, шъӕжыекӀӕ пчъагъӕрӕ зыхӕпыджӕгъӕх хъулыфыгъӕу илъӕс 30 зыныбжыыр Адыгӕ республикӕ клиническӕ сымӕджъшым къагъӕсыгъ. Медицинӕм иучреждение ыкӀи кӀӕлакӀӕр зыщыпсӕурӕм полицейскӕхӕр псынӀкӀӕу анӕсыгъӕх.

Ахэм зӕхӕщӕгъӕ оперативнӕ-лӕыхон Ӏофтхӕбзӕхэм яшӀуагъӕкӀӕ бӕджӕшӀагъӕм лӕапсӕу фӕхъугъӕр ыкӀи ар зезыхъагъӕр агъӕунафынхӕ альӕкӀыгъ.

Мы мафӕм зӕхӕоджӕу кӀӕлитӀур зӕдешӕонхӕу рахъухъагъ, ау сыхъат зауӀӕ тешӀагъӕу нӕбгыритӕм азыфагу зӕмызгъыныгъӕ къытӕджагъ, зӕззонхӕу рагъӕжъагъ. Бӕрӕ емыгупшысӕу зым ыпӕ къыфӕгъӕ шъӕжъыер къыпхъуати, зыдешъуагъӕм гъогогъу 21-рӕ хӕпыджагъ. Ау хъулыфыгъӕм инасып къыхыи, псаоу къӕнӕжыгъ.

Мы уголовнӕ Ӏофыр Мыекӕопӕ район хъыкумым бӕмышӀӕу зӕхифыгъ ыкӀи лажӕ зилӕу агъӕунафыгъӕм илъӕси 3 хъапс тырилъхъагъ.

Мы илъэсэу кюрэм республикэм еджэплитлу щашыгъ ыкIи щатыгъ. Ахэр Юныгъом и 1-м къызэуахыгъэх. ЕджэплэкIэхэр адэт хьугъэ Хьатикъуаерэ селоу Красногвардейскэмрэ. Джыри зы еджаплэ республикэм щэгъэпсы. Ар Хьэлъэкъуае къыдагъэуцо. Мы мафэхэм ащ тыщылагъ, псэолъэшлын юфхэр зынэсыгъэхэм зыщыдгъэгъозагъ. АщкIэ Iэпылэгъу къытфэхьугъ АдыгэкIалэ иадминистрация гъэсэнэгъэмкIэ игъэюрышIапIэ ипашэу ТхьалI Махьмудэ.

Еджаплэр етIупщыгъэу ашы

Мы псэолъэшлIэм мэлылфэгъум ыкIэхэм адэжъ тыкъэклогагъ. А лъэхъаным етIупщыгъэу еджаплэр ашыщтыгъ. Ау ахьщэу къатIупщыгъэр зэрэухыгъэм къыхэкIэу юфыр къызэтеуцуи, зэрэрахъухагъэм тэтэу, Юныгъом и 1-м, еджаплэр аухын алъэкIыгъэп. Джы мы мафэхэм ащ псэолъэшлIэм зэпымыоу юф щашIэ. Къещэу ымыгъэохъухэмэ, шагури зэтырагъэпсыхьашт. Ащ ищыкIэгъэшт плиткэри, чэоу Iуагъэу цоштыри къащэгъахэх, мэфэ ошлухэр агъэфедэхэзэ, етIупщыгъэу псэолъэшлIэм ялоф ашIэ. Зыми ымыгъэохъухэмэ, тыгъэгъазэм и 20-м ехьулIэу еджаплэр аухынэу ыкIи атынэу псэолъэшлIэхэри, ащ чIэхъабынхэу ежэхэрэри мэгугъэх.

Еджаплэм ишлын аухыным уицыхъэ тезыгъэлъырэр юфшIэнышхо зэрэшIэгъахэр ары. Унэм шъхъаныгъупчэхэр хэлъых, къзыгъэфэбэрэ системэр ращэгъах, котелхэр рагъэуцагъэх, гъэстыныпхъэ шхъуантIэр

мы мафэхэм къырашIалэ, мастерскойэм яшлыни аухыгъ.

Еджаплэм ия 2-рэ къатэу тызыдэкIюгъэр аухыгъах Iоми хьушт. Класс зытIу горэм яджэхашьохэр къагъалэщтыгъэх ыкIи компьютернэ кабинетышхом икIашьо псэолъэшлIэм кIалулэщтыгъ. Мыщ икIашьохэри идэпкъхэри къаигъахэх, остыгъэр ищэгъах.

ШхапIэу еджаплэм хэтыри хъазыр, ащ чIэтышт псэуалъэхэр къащэгъахэх. Ахэм сомэ миллиони 3 атефагъ. Джыри пщэрыхьапIэм ищыкIэгъэ псэуалъэхэу ащ фэдиз зыосэщтхэр къащэфын фаеу апэ илъ. Мастерскоим чIэтышт станокхэри зэрагъэгъотыгъахэх. Арышъ, еджаплэм ишлын даклоу, ар зэрэзетегъэпсыхьэгъэшт псэуалъэхэри къырагъэуапIэх.

— Еджаплэр федеральнэ целевой программэу «Къуаджэр зэтегъэпсыхьэгъэныр» зыфилоу 2012-рэ илъэсым телъытагъэм къыдилытэрэ ахьщэмкIэ ашы, — къеуатэ АдыгэкIалэ иад-

министрация гъэсэнэгъэмкIэ игъэюрышIапIэ ипашэу ТхьалI Махьмудэ. — ЗышIырэр поселкэу Яблоновскэм дэт хъзмэтшIапIэу «Стройагропром» зыфилоу Нэфышъ Аскэрбый зипащэр ары.

Еджаплэр кIэлэеджэкIо 360-мэ ателъытагъэу щыт. Мыщ ишлын зэкIэмкIи сомэ миллиони 135-рэ мин 847-м ехьу тефэнэу рахъухьагъ. Ащ щыщэу сомэ миллион 78-рэ мин 800-р федеральнэ бюджетым къыхэкIын фае, республикэ бюджет ахьщэу сомэ миллион 52-рэ мин 769-рэ фэдиз псэолъэшлын хэхъашт, къалэм ибюджет щыщэу сомэ миллион 42-рэ мин 789-рэ фэдиз хильхъашт.

2011-рэ илъэсым псэолъэшлын хэхъанэу зэкIэмкIи миллион 30 къатIупщыгъ ыкIи агъэфедат. 2012-рэ илъэсым сомэ миллион 31-рэ мин 630-рэ еджаплэм ишлын хэхъагъ. ИлъэситIум къыклоцI федеральнэ бюджетым сомэ миллион 38-рэ къыкIыгъ, сомэ миллион 20-м ехьу республикэ ыкIи кьэлэ бюджетхэм къахэкIыгъ.

Джы мы илъэсым еджаплэр тыухыным пае сомэ миллион 74-рэ мин 218-рэ фэдизрэ ищыкIэгъэнэу къалытагъ. Ащ щыщэу бэдзэогъум ехьулIэу сомэ миллион 13-рэ мин 542-м ехьу къатIупщыгъ ыкIи агъэфедат. Шышъхьэлум и 1-м ехьулIэу сомэ миллион 18-м ехьу псэолъэшлын хэхъанэу бюджетим къатIупщыгъ ыкIи агъэфедат. Юныгъом и 1-м ехьу-

лIэу сомэ миллион 37-рэ мини 140-рэ фэдизрэ къалэкIэхъагъ. Зэзэгъыныгъэм къызэрэдильтытэу, джыри сомэ миллион 37-м ехьу къатIупщынэу щыт. Арышъ, ари къалэкIэхъэу, чIюпсым изытет къызэIэмыхьэмэ, еджаплэр тыгъэгъазэм и 20-м ехьулIэу аухынэу тэгугъэ.

ПсэолъэшлIэм юфэу ашIагъэм тефэрэр яттыгъах, ячIыфэ ттелъэп. Еджаплэр языгъэшIырэ Нэфышъ Аскэрбый мафэ къэс псэолъэшлIэм къэкIо, щэлэ, блэкIыгъэ мафэм ашIагъэр зэрэгъашIэ, юфыгъоу къэуцурэр зэшIуехы.

БлэкIыгъэ илъэсхэм псэолъэшлын фэгъэгъэгъэ организацием еджэплэ унэр зишIыхэкIэ илоф Iухыщтыгъ. Джы еджаплэр зышIынэу зытефэрэм ар зэригъэуцурэм имызакъоу чIэтышт псэуалъэхэр зэкIэ ежъ къещэфых. ПщэрыхьапIэм чIэтышт хьакум, гъэуцъыIалъэу ащ чIагъэуцощтхэм къащэгъэжъагъэу

столи, пхъэнтIэкIуи, классхэм арытышт техникэ зэтегъэпсыхьагъэри, непэрэ мафэм диштэрэ доскэхэри къэзыщэфырэр ежъ унэр языгъэшIырэр ары. Арышъ, псэолъэшлын даклоу, ахьщэу къатIупщырэмкIэ еджаплэм учIэхъабыным ыкIи уцеджэным пае ищыкIэгъэ Iэмэ-псымэхэр, псэуалъэхэр зэрагъэгъотых.

Шыпкъэр Iоштмэ, Iофым ушымыгъуазэу, хэшIыкIышхо фyuимылэмэ, IофшIэнэу къэнагъэм укыгъэщынэн ылъэкIышт. Еджаплэр атынкIэ къэнагъэр мээитIу нылэп. IофшIэн бэкIае джыри щыт. Ау «Нэр делэ, Iэр бланэ» зыфилорэ гущылэжъыр сыгу къыхъагъ. Ощх кьерэмыщыри зэкIэри дэгъу хьушт зылорэ псэолъэшлIэм яхьупхьагъэ цыхъэ афысыгъэшIыгъ.

СИХЪУ Гошнагъу.

Сурэтхэр Iэшынэ Аслъан псэолъэшлIэм къыщытырихыгъэх.

Адыгэ Республикэм псауныгъэм икъэухъумэнкIэ и Министерствэ иунашъу

Адыгэ Республикэм псауныгъэм икъэухъумэнкIэ и Министерствэ иунашъоу N 574-р зытетэу «Адыгэ Республикэм псауныгъэм икъэухъумэнкIэ и Министерствэ къыфэIорышIэрэ къэралыгъо бюджет учреждениехэм мылкъумкIэ ялоф изытет уплъэкIугъэным епхыгъэ Административнэ регламентыр ухэсыгъэным ехьылагъ» зыфилоу 2013-рэ илъэсым бэдзэогъум и 18-м къыдэкIыгъэм зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ.

Федеральнэ хэбзэгъэуцугъэм диштэны пае **унашъо сэшIы:**

1) Адыгэ Республикэм псауныгъэм икъэухъумэнкIэ и Министерствэ иунашъоу N 574-р зытетэу «Адыгэ Республикэм псауныгъэм икъэухъумэнкIэ и Министерствэ къыфэIорышIэрэ къэралыгъо бюджет учреждениехэм мылкъумкIэ ялоф изытет уплъэкIугъэным епхыгъэ Административнэ регламентыр ухэсыгъэным ехьылагъ» зыфилоу 2013-рэ илъэсым бэдзэогъум и 18-м къыдэкIыгъэм мыщ фэдэ зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэу:

1) Регламентым ия 2-рэ раздел ия 3.12-рэ пунктым иподпунктэу 3.12.1.2-м Iэубытыплэ ышIырэ пунктэу 3.11.1-р хэгъэкIыгъэнэу;

2) Регламентым ия 4-рэ раздел ия 4.4.-рэ пункт мыщ тетэу тхыгъэнэу:

«КIуачIэ зилэ хэбзэгъэуцугъэм те-гъэпсыхьагъэу къэралыгъо пшъэрылхэм ягъэцэкIэнкIэ къатефэрэр икъоу зымыгъэцакIэхэрэм пшъэдэкIыжь ахы».

3) Регламентым ия 5-рэ раздел ия 5.5.-рэ пункт мыщ тетэу тхыгъэнэу:

«5.5. Тхьаусыхэ тхылым ихэплъэн къызэтелIажэгъэным пае лъапсэу хьухэрэр:

тхьаусыхэ тхылыр къэзыгъэхьыгъэм ылъэкIуацIэ ыкIи джэуапыр зэрэратыжышт почтэ адресыр темытхагъэхэ зыхьукIэ;

тхьаусыхэ тхылым итым укъеджэн

умылъэкIынэу щытмэ, ащ фэгъэхьыгъэу джэуап зэрэптыжышт почтэ адресымрэ лъэкIуацIэмрэ темытхагъэхэмэ;

тхьаусыхэ тхылым хьонагъохэр итыхэ е IэнатIэ зилэ цыфым ежъ ышъхьэкIэ, иунагъо исхэмкIэ шынагъо къызпыкIын зылъэкIышт Iофтхьабзэхэу зэрихьащтхэм ягугъу тхьаусыхэ тхылым къыщишIы зыхьукIэ;

IэнатIэ зилэ цыфхэм унашъоу ашыгъэхэмкIэ тхьаусыхэ тхылхэр лъапсэ щымыIэу къыгъэхьыгъэхэ зыхьукIэ;

ыпэкIэ тхьаусыхэ тхылхэу къыгъэхьыгъагъэм фэдэкIабзэ ятIонэрэу къыгъэхьыгъэ зыхьукIэ, ыпэкIэ джэуапэу ратыгъагъэм икопие фагъэхьыжы.

Министерствэм IэнатIэ щызылыгъ цыфхэм унашъоу ашыгъэмкIэ тхьаусыхэ

тхыл къэзыгъэхьыгъэхэм ялэу ащ фэдэ Iофтхьабзэхэм язэшIохын фэгъэгъэу IофылIэхэм алэIагъэхъанэу щытэп.

4) Унашъом хэт гущылэхэу «Псауныгъэм икъэухъумэнкIэ Министерствэм фэIорышIэхэрэр» зыфилохэрэм ауж гущылэхэу «Адыгэ Республикэм» зыфилохэрэр хэгъэхьыгъэнхэу.

2) Мы унашъом игъэцэкIэн зэрэкло-рэм иуплъэкIун сэ сшъхьэкIэ зыфэсэгъазэ.

Министрэу МЭРЭТЫКЪО Рустем

къ. Мыекъуапэ, Юныгъом и 16, 2013-рэ илъэс N 838

Мурат цыфхэм шлу альэгъущтыгъ, шлукли агу кьинэжъыгъ

«Сигугъэ лъагъу гъагъау сырэкю гъогум бэшагъау, ау чэщы шлунклыбээр кысклэхъэ, чэщыр кьаигъау кыспэхъэ: уикъины удэмышъхъахъу, о уигъогу лэхъ пклогъахъ, жъуагъо зысэгъэш, нэфынэу цыфмэ ашъхъагъы уитынэу. Чэщым сишлышт жъогъо нэфы, ау жъуагъохэр фэклогъа цыфым?»

рыгъэх. Ежъ гъогу зырыклогъам илъэаплэхэм зэклэм Мурат анэсыгъ мафэ къэс лъэбэкълэхэр ыдзыхъэ, щыфмэ кыпигъохэр кьинэжъохэм апэшлуклогъэ. Гухэкми, 2011-рэ илъэсым ар дунаим ехыжъыгъ.

1940-рэ илъэсым Къудайкы Муратэ къуаджэу Адэмые кысхыгъ. 1956 — 1961-рэ илъэсхэм Краснодар дэт Пшызэ мэкъумэщ институтым ар щеджагъ. А лъэхъаныр ары самбэмккэ секциеу Краснодар щызэхашагъэм зыхъэгъагъэр. Апэрэ спортывнэ разрядыр кыдихыгъэу, апшээр гъэсэныгъэ илэу Муратэ Мыекыуапэ зыкыгъэзэжъы ыккы 1961-рэ илъэсым апэ дэдэ самбэ бэнэнымккэ секције Адыгеим щызэхещэ. Джа уахътэм кысхыгъэжъагъэу самбэ бэнэныр адыгэмэ яклэсэ хъугъэ, лъэпкэ бэнаклэм рагъапшэу,

Урысыем, Европэм ыккы дунаим ячемпионхэр кьахэккы хъу. Къудайкы Мурат илъэситлурэ самбэмккэ ыгъэбэнэгъэх, гъунэгъу Краснодар краим исборнэ командэрэ Адыгэ хэкум иемрэ зэлуиыгъаклэщтыгъэх, спорт лъэпкыыр ыпэккэ лъыклогъатэщтыгъэ, ау командировкэмэ япхыгъэ лощлэным Мурат фэгъэзагъэ мэхъуш, ежъ ыгъасэщтыгъэ Гьуклэлл Аслъанбэч тренер лощлэныр фегъэшъошэжъы. Гьуклэлл Аслъанбэч джырэклэ АР-м изаслуженнэ тренер, ыгъэсагъэхэм гъэхэгъэшхохэр ялэх.

«Зэккэхэм тыныбжыклагъ, шлу тлэгъурэ лощым тыгу етыгъэу тыпыллыгъ ыккы ежъежъырэу зэккэри зэпыфагъэм фэдэу кьытщыхъужыщтыгъ гъэхъагъэхэр зытшыхэккэ, — Къудайкы Мурат игукъэккыжъхэм сяджэщ, а уахътэр сынэгъу кыкклогъу. — Сызызэплэккыжърэм сэгъэшлэгъошъы нэгъырэ пшы пчъагъэу самбэ секцием кьаклогъыгъэхэм зы бзэджашлэ е пхэнджэу зеклогъэ цыф кызырэхэмыкыгъэр. Синасып кыхыгъэх сэ а клэлаклогъу згъасэщтыгъэхэр, ахэр лэдэб зыхэлъ зэклагъэх, шэн-хабзэу щыфэр зэ-

рахъэщтыгъэ. Джащ фэдэу синасып кыхыгъэхэу сэлъытэ сищылэныгъэ кьэзгъэбаигъэхэ синыйбджэгъухэр, цыфшлу бэ дэдэхэр. Ахэр ренэу сигъу-сагъэх, спортывм ылъэныкыо заклогъ, сьд фэдэ чыплэ сиуцуагъэми, кызырэрэгъотхэр, клэгъэкхонэу зэрэсиклэхэр зэхасшлэщтыгъэ».

Къудайкы Мурат зэхыщэгъэ секцием хэтхъу банэщтыгъэх Ю. Кривошеевыр, А. Гьуклэллыр, Р. Шъуаплэклэжъыр, Ш. Датхъужыыр, В. Василиади, К. Бэгъэдырыр, А. Фроловыр, Р. Нэхар, В. Билоног, А. Фиткулиныр, Ю. Брантлэр ыккы нэмыккхэр.

«Адыгэ хэкум самбэмккэ итарихъ иапэрэ нэклубгъохэр

ишлэжъ фэгъэхыгъэ турнирым ахэр хэлэжъэщтых.

Турнирым клэщаклогъ фэхъугъэр АР-м самбэмккэ ифедерацие ипашэу Хьэпэе Арамбый ары.

— Муратэ самбэм фэшъыпкыгъу щылагъ ыккы фэшъыпкыгъу идунай ыхъожъыгъ, — кьелуатэ Хьэпэе Арамбый. — Мыхъунэу самбэм хэхъухъэрэмэ кьин зэрэагъэлъэгъурэм фэшлэмычъеу чэщыбэ ащ кьызырэклогъэр сэшлэ. Тызызэхэхъэклэ самбэм фэгъэхыгъэ лощфэгъохэм бэрэ татэгущылэщтыгъ, ар зэрыт чыплэ кьинэным кызырритщыщтыгъ тызэдэгущысэщтыгъ. Шъыпкыагъэ, лыгъэ ыккы лэдэбышхо зыхэллыгъэ Къудайкы Мурат тхэмытыжъыми, ащ ынэпэ зэхэлъ сынэгъу клэт зэпыт.

Къудайкы Мурат ыгъасэщтыгъэхэм ащыщ Датхъужь Шу-мафэ. Ащ спорт лъэпкэ зэфэ-

Мы сатырхэр зэлъашлэрэ адыгэ тхэклогъоу Къуекыо Налбый иусэмэ ащыщ. Ахэмккэ ситхыгъэ кызыклэгъэжъагъэр сатырхэм ахэлъ философскэ гупшысэр зэлъашлэрэ шлэныгъэлэжъэу, апэ дэдэ спорт лъэпкэ дахэу самбэ бэнэныр Адыгеим кызыхъэгъэ Къудайкы Мурат фэгъэхъымэ хъунэу кысхыгъэгъэш ары. Къудайкы Муратэ ишлэжъ агъэлъаплогъу ащ ыклэ зыхыщт зэнэкъокъушхо

Зыцлэ хъарыф инклэ птхыныр зытефэрэ Цыфэу ыккы щысэ зытепхымэ хъунэу дунаим тегъэ зырызэмэ ар ащыщ.

Муратэ иуахътэ гъэшлэгъонэу щытыгъ. Ащ иныбжыкклогъу илъэсхэм лъэпкэ шэн-хабзэхэр нахъ зэрэхъэщтыгъэх, адыгагъэр зыхэллыгъэр нахъыбагъ, нэужым, шлэныгъэлэжъ хъугъэу университетым зыщылэжъэгъэ илъэсхэм, цыфшлухэр игъогъугъэх, игупшысэгъугъэх, об-

мы мэфэ благъэхэм Мыекыуапэ щырагъэклогкынуу щытыт, университетым тызэрэщыригъаджэщтыгъэр, цыфшлоу зэрэщытыгъэр сэри сыгу кьэ-кыжыгъэх. Усаклогъ исатырхэмккэ жъуагъо ухъуныр арэп лощыгъо шъхалэу щытыгъэр, пстэуми анахъ лъагэ хъурэр уцыфыныр, цыфыгъэ пхэлэу ущылэныр арыгъэ. Сэри Къудайкы Мурат жъуагъоу кьэ-нэфырем нахъ лъагъу сэлэты.

ществэр нэмыкк шъыпкэ хъугъэу, гухъэ-гужыныгъэр кыс-зыщябэккырэ уахътэм хэхъэгъагъэхэм.

Къудайкы Мурат педагогикэ шлэныгъэхэмккэ докторыгъ, Адыгэ кьэралыгъо университетым адыгэ филологиемрэ культурэмрэклэ ифакультет идеканэуи щытыгъ, зы докторрэ кандидатскэ диссертациер кьэ-зыухъумэгъэ нэгъырэ лощкырэ ащ ригъэджагъэх, ыгъэхъазы-

Самбэ бэнэным дунаим чыплэу щыубытырэм, непэ изытет цыфыбэ егъэгумэккы. Мы спорт лъэпкыым пыщагъэхэр нахъ маккэ хъугъэхэу кызышлэушхэрэщытх. Ау ар тэрзэп, ащ фэдэ лощ зэрэщымылэр кыгъэлэжъагъэ бэмышлэу самбэмккэ я 25-рэ Дунэе Конгрессэу Санкт-Петербург щыклогъагъэм. Самбэ бэнэныр пьдз ашлыщтыгъэмэ, кьэралыгъо 97-мэ яллы-клогъэр ащ кьэклонехэп. Ахэм самбэмккэ дунэе федерацием ипрезидентэу Василий Шестаковыр хадзыжъыгъ.
2014-рэ илъэсым УФ-м и Президент и Кубок зэрыл зэнэкъокъухэр Великобританием щызэхашэщтых, Японием ит кьалэу Нарито Дунэе чемпионатыр щырагъэклогкышт. Джахэм ыккы нэмыкк зэнэкъокъухэу зэхашэщтхэм тиспортсменхэр ахэлэжъэнхэ алэккышт загъэчанмэ. Титренер цлэрыломэ ащыщ ыгу клодыгъэу кылуагъэ самбэ бэнэнымккэ Адыгеим идышъэ ллэшлэгъу кызызэныккыгъэу, Урысыем ар кысхыжъэ кьодыеу. Арэу щытми, тэгугъэ тильэпкэ джыри бэнэклогъохэр кыхэхкыныху.

Кудайкы Мурат ишлэжъ фэгъэхыгъэ зэнэкъокъум изэхэщэнккэ зышлуагъэ кьэзыгъэклогъагъэхэр: Аюбэ Ибрахым, Пэнэшъу Кьэплъан, Бгъошэ Айдэмыр, Блэгъожъ Кьэплъан, Делэккэ Адам, Джадырэ Аслъан, Джанхъот Аслъан, Джармэккэ Азмэт, Джармэккэ Нурбый, Джармэккэ Хызыыр, Игорь Кушнир, Мамхыгъэ Азамат, Мыгу Хъамед, Ошхъунэ Султлан, Мамхыгъэ Азамат, Мыгу Хъамед, Ошхъунэ Султлан, Папшыу Мыхъамэд, Алексей Педченкер, Сергей Погониныр, Михаил Рубановыр, Шъхэлэхъо Азмэт, Тлэшъу Мурат, Хъабэхъу Адам, Цуеккэ Мурат, Кудайкы лэахэр ыккы нэмыккхэр.

тэры зытхыгъагъэхэр, — Къудайкы Мурат игукъэккыжъхэм кьащело, — ау самбэ бэнэным хэхъоныгъэ езыгъэшлыгъэр, ыпэккэ лъызыгъэклогъагъэр Хьэпэе Арамбый ары. Ащ самбэм ыпсэ хэлъ, ар шлу зэрылэгъурэм, зэрэфэбэнэрэ заклогъ фэшл бгъэлъэлэныр, пытэныгъэ фэшлыныр тегъэ».

Къудайкы Мурат студентыбэ ригъэджагъ, шлэныгъэм игъогъу бэ тыригъэхъагъэр, ау хэпхын умылэккынуу самбэ бэнэныр ищылэныгъэ хэщыхъагъэ хъугъэ. Шэн дэгъубэу непэ кызынэ-сыгъэми игугъу зэрашлэхэрэр ащ кыыхыгъэх: лыгъэр, шъып-

шъхъафхэмккэ пэрытныгъэр ылыгъыгъ, футболнэ командэу «Зэккешныгъэм» иклуби ипэ-щагъ, нэмыкк чыплэхэмэ щытхъу пылэу ащылэжъагъ, джырэклэ спортывм иветеран.

— Клэлэегъэджэ институтым тыщеджэзэ самбэ бэнэнымккэ секциер кызырэрзэ-луахыгъэр тшлэгъагъэ. А лъэхъаным баскетболым тыклогъыгъэти, титренер ыгу хэтымыгъэккыным фэшл, гъэбыллыгъэккэ самбэми зыхъаджэгъагъ. Секциитлум тахэтыныр кьытэхылыгъэккыщтыгъ шъхъае, бэнэныр Муратэ шлу тигъэлэжъугъэти, тыгу етыгъэу тыпыллыгъ, — кьытфелуатэ Датхъужь Шу-мафэ. — Шыыпкыэ дэдэмккэ алырэгъу тэрэзи, зызыщыбгъэ-пскыжыын чыплэ хэхыгъы тилагъэхэп, ау титренер шлэшъхъуныгъэу зыфытигъэшыгъэм ыпкы кыккыклэ кьыныр зыфэдэри зэхэтшлагъэп, гъэ-

кыагъэр, ренэу теклоныгъэм фэгъэнэгъэныр, зыкымытыныр, сьд фэдэ чыплэ ифагъэми, ышъхъэ лэтыгъэу, кьумалыгъэ кыхэхмыфэу ащ икыжыныр.

Чэпыогум и 20-м Мыекыуапэ кьэклэщтых бэнэклогъыбжыккэхэу Абхъазым, Чэчэным, Дэгъыстаным, Ингушетием, Темыр Осетием, Къэбэртэе-Бэлъкыарым, Къэрэщэе-Шэрджэсым, Кьалмыкыым, Украинэм, Грузием, Ставрополь ыккы Краснодар крайхэм ащыщхэр. Апэ дэдэ Адыгеим самбэр кызыхъэгъэ Къудайкы Мурат

хъагъэхэри тшлэхъэ тлэккыгъ.

Къудайкы Мурат игугъу шлу-клэ кьытфэзышыгъэхэм ащыщ Гьуклэлл Аслъанбэч, Дзыбэ Хъамзэт, Джармэккэ Нурбый, Владимир Василиади ыккы нэмыккыбэхэр. Цыф бэ дэдэмэ лъэшэу гуапэ ащыхъугъ Къудайкы Мурат ишлэжъ фэгъэхыгъэ зэнэкъокъур самбэмккэ зэрэзэхашэрэр зызэхэхым. Мурат цыфхэм шлу альэгъущтыгъ, шлукли агу кьинэжъыгъ, щэлэфэхэи ащыгъупшэ-штэп!

ДЭРБЭ Тимур.

Ныдэлъф макъамэхэм

ялъагъу

(Урысые Федерацием инароднэ артистэу, композиторэу Нэхэе Аслъан игукъэкълъжхэм ащыщэу чъэпыогъум и 10-м кыхэтыутыгъэм кыкълъэкълъ).

Ансамблалэу «Орэд» зыфи-лорэм ипашэу лорэ сшэу езгъэжъагъ, анахъу сыналэ зытетыгъэр лъэпкъ макъамэр ифэшошэ лъэгаплэм нэсэу, цыфхэм ашлогъэшлэгъонэу шытыныр ары. Лъэпкъым иллыкълэ цыф — адыгэ а лорым пылын, фэгъэгъэгъэн зэрэфаер кызыгурылоштыгъ. Бэрэ тирепетициехэр клоштыгъэх, дэхэ-клаеуи тигухэлъхэр кыддэхуштыгъэх. Зэрэпсау Темыр Кавказым концертхэр кыштыгъэх. Гъэхъагъэу тшыгъэм етлани нахъ чыжъэу тыклэ тшоигъоу тыкышыгъ, ау музыкантхэр зэфэдагъэхэп, зэкълэ ансамблэм хэтхэм зэфэдэу афэцэлъшъуэгъап хылыгъэу кытегъэклагъэ хъугъэр. Илъэс зытешлэм ыуж ансамблэу «Орэд» зэхэзыжыгъ.

1971-рэ илъэсым кышцегъэжъагъэу 1976-м нэс культурэмкълэ институтым цызгъэкълэ

клубхэм лорэ ащызышлэштхэр, художественнэ самодеятельностым пэцэныгъэ дызезыхъаштхэр арых. А пстэури, апшъэрэ гъэсэныгъэ симылауи, бэшагъэу сзэгъэацлэшттыгъ. 1976-рэ илъэсым институтыр къэсыу-хыгъ. Адыгэ лъэпкъ хорэу а лъэхъаным пэцэныгъэ зыдызесхъэшттыгъэр сигъусэу сэнэхъатымкълэ ушэтыныр стыгъэ.

Адыгэ хорыр

1960-рэ илъэсым Шыу Щэбан Шъалихъэ ыкърор клэщакло фэхъуи, Адыгеим щыцэхъагъэ хоровой обществэм хормейстер-рэ концертмейстер-рэ ищыклагъэхэу алытагъ адыгэ лъэпкъ хорыр щыланым пае. Советхэм ялъэхъан хоровой искусствэм ихэхъоныгъэ лъэшэу аналэ тырагъэтыштыгъ. Адыгэ автоном хэкур зыхэхъэшттыгъэ Краснодар краим истаницэхэм-

культурэмкълэ иминистрэу А. Аргун тыригъэблэгъагъ. Адыгэ хорым илофшлэн фэгъэхыгъэу сэри кыфэслогъагъ. Нэужым камернэ хорым ирепетицие сы-

лъэ теуцагъ. Сценэм кытехъэхэмэ ащыгъышт шъуашэхэр афашэфыгъэх, репертуарми зиушомбгъугъ. Лъэпкъ орэдхэу «Ощнэу зау», «Мэзгуаш», «Нарт орэдхэр» зыфилохэрэр ыкли адыгэ композиторхэм аусыгъэхэр программэм хэдгъэхъагъэх. Хорым хэкум концертхэр кыштитыхэу, правительствэ концертхэми ахэлэжъэу ригъэжъагъ. 1976-рэ илъэсым кълалэу Шъачэ лъэпкъ хоровой коллективхэм я Все-союзнэ зэнэкъокъоу щылагъэм теклоныгъэр кыштыдихыгъ ыкли дышъэ медаль кыфагъэшъошагъ. Ау, бэ темышлэу, ушъагъэу зэфэшъафхэм кълэхэкълэу хорыр кълэсыбгынэн фаеу хъугъэ.

Шыпкъэ, сзэ еклопакълэу силэхэм сакъыпкырыкълэу хорым изэхэцэн сишъыпкъэу лорэ дэсшлагъ. Тилъэпкъ имузыкальнэ фольклор нахъ куоу нэлуасэ сыфэхъунымкълэ ащ ишлуагъэ кысэкълъжыгъ. Консерваторием сыщеджэ зэхъуми, ар кълэсы-ухи профессиональнэ композитор лорэшлэным ыуж сызети, ыпэкълэ зыцлэ кълэслогъэ пстэуми опыт гъэнэфагъэ, кълалыныгъэ кълэхэсыгъ.

Сызызэплэкълъжыкълэ, анахъ илъэс кынхэу, анахъ гъэхъгъэ хъатэ зыщысымышыгъэ илъэсхэу сыгу кълэкълъжыхэрэр 1966-рэ илъэсым кышцегъэжъагъэу, консерваторием сычлэхъэфэ, 1978-рэ илъэсым нэс кыхиубытэу.

Шыпкъэ, ыпэкълэ кызырэлэ-логъагъэу, а илъэс 12-м кыкълэу сишылэныгъэ гушлогъо хъугъэ-шлагъэхэри кыхэхъухъагъэх.

Ресторанхэм, филармонием, хоровой обществэм ыкли нэмыкълэхэм лорэ ащысшлэ зэхъум ренэу сыфэягъ зыгорэ кызыдэхъунэу. А илъэсхэр сызшы-лыхъогъэ, обществэм епэсыгъэ цыфэу, профессионал шыпкъэу сыхъумэ зыщысшлогъогъэ илъэсых. Сызыпылтыр зэкълэ зи армырыхэу ренэу кысшы-хуштыгъэ. Аужыпкъэм сызэрэ-музыкантым сытеукълэтыхъэжъэу

кыхэхыгъ. А пстэуми сагъэ-гумэкълэштыгъэ, сзэ сшъэхэкълэ сызфэрэзэжыгъэп, сырямы-щыклагъэу кысшыхуштыгъ. Арэу щыт нахъ мышлэми, щыланымкълэу купкълэу илэм сегупшысэшттыгъ. Тхэм кысхильхъэгъэ сэнэушгъэм хэзгъэхъон, седжэн зэрэфаер ренэу сшъэхэ икълэштыгъэп. Сэркли, сиклалэкли, сиунагъокли, лъэпкъэу сыкълэзхэкълэуи ащ мэхъэнэ гъэнэфагъэ илэу сшылэшттыгъ. Композитор сыхъумэ сшлогъоу зыхушгъэр профессиональнэ музыкант сызэхъум ыуж. Самодеятельнэ коллективхэм лорэ адасшлэ зэхъум щытхъоу тфалорэм нахъ кызыгуригъалоу хъугъэ музыкэмкълэ икълэу зыкълэ-гъэлъэгъогъэн зэрэфаер. Сы-композиторыгъ, ау профессиональнэ шлэныгъэкълэ заджэхэрэм фэдэ икълэу слагъэп. Ренэу сыапэрэнэу, апэрэ адыгэ оперэхэр, симфониехэр стхынхэу, сшлэпкъ итарихъ сыкълэхэнэнэу ыкли а лъэпкъэу сызыплэгъэм епэсыгъэ гъэхъагъэ горэ сшылэу сыфэягъ. Ахэр гупшысэ ыкли гухэлъ тэрэзэу щытыгъэх. Музыкэм шлулэгъуныгъэ ин зэрэфысылор икълэу зэхэсшы-кыштыгъ ыкли ащкълэ сшлэпкъ шлуагъэ кыфэсхынынэу сыфэ-ягъ.

Джащ тетэу консерваторием сыщеджэнэу тесубытагъ. Сишъэхъгъуси ащкълэ кызыдыригъэштагъ. Сыкълэзшыуцугъэр Тбилиси дэт кълэралыгъо консерваториер ары. Зэкълэми дэгъоу ашлэ имузыкальнэ культурэкълэ Грузиер цлэрылоу зэрэщытыгъэр ыкли зэрэщытыр. Джырэ композитор школэу ялэри зэрэлъэшэу кълэнэжы, ахэмыкълэклэрэ шыкълэ-амалэу лэклэлъхэмкълэ ар баеу щыт. Ау анахъ мэхъанэ зилагъэр адыгэ музыкэмрэ гъурдж музыкэмрэ зэлэблагъэхэу, зэфэдэу бэ зерахэлъыр ары. Орэд кълэонымкълэ, музыкальнэ лэмэ-псымэхэм кълэтырэ макъамэхэмкълэ бэ зэлэблагъэу ахэлъыр.

(Джыри кыкълэпкъыкълэшт).

гъэ илъэси 5-м фэгъэхыгъэу хъугъэ-шлэгъэ гъэшлэгъон игугъу пшын фэдэу сыгу кълэкълъжырэп. Хабзэ зэрэхъугъэу, илъэсым тло сессием сыкълэ-штыгъ, зачетхэмрэ ушэтынхэмрэ стыштыгъэх. Институтым щезыгъаджэхэрэр клэлэгъэгъэджэ шыпкъэу щытыгъэх, агуи апси-етыгъэу япшъэрыл агъэацлэ-штыгъ. Ахэм ащышых А.В. Ду-динер, П.А. Черватюк ыкли нэмыкълэхэр. Ау, сшд лорэ фаеми, заочнэр заочнэу кълэнэ-жы. Адрэ студентхэм афэдэу сэри шлэныгъэ куу дэдэ ащ щызэгъэгъотын сшлэклэ-гъэп, ащ фэдизэу пхъашэуи кытэупчылъштыгъэхэп. Культурэмкълэ институтым ыгъэхъа-зырыштыгъэхэр нахъыбэмкълэ

рэ икълэлэхэмрэ лъэпкъ хор шлагъохэр ащызэхъагъагъэх. Плопэн хъумэ, лъэпкъ орэдхэр Адыгеим исценэхэм ащ нэс кълэахэхэу кыхэхыгъэп. Хабзэр зылыгъхэм лъэпкъ орэдхэр кълэонхэр ащ фэдизэу яго-пагъэп. Хоровой обществэр зэп-топ клэлэгъэгъэджэ институтым е музыкальнэ училищым хор ащызэхыцэнэу ыуж зэрехъа-гъэр. Ау илъэс пчъагъэхэм кълэахэхэу гъорэхэм кълэахэхэу зылыгъышт лъэпкъ хоровой коллектив шыпкъэ зэхэхэнэу хъугъэп.

1971-рэ илъэсым Сыхъум сышылагъ. Композиторэу, камернэ хорым ипашэу Тото Аджалуа игуапэу кыспэгъо-кыгъ, ащ нэужым Абхъазым

ригъэблэгъагъ. Ятлонэрэ мафэм зэлъашлэрэ тхаклоу, романэу «Последний из ушедших» зы-филорэр зытхыгъэ Баграт Шинкубэ тылукагъ. Кавказ заом ехыылэгъэ апэрэ тхылъэу ар щытыгъ, убыххэр ячлыгу гупсэ зэрэрафыгъэхэм ар фэгъэхыгъагъ. Бэрэ тызэдэгущылагъ, икълэухым итхылъ кысытыгъ.

1975-рэ илъэсым филармо-ниер кълэсыбгынэ, Шыу Щэбан илъэлукълэ адыгэ хорэу музы-кальнэ училищым щыцэхъа-гъэм лорэ дасшлэу езгъэжъагъ. лорэ хэлъэп, музыкальнэ гра-мотэр зышлэрэ студентхэм лорэ адэшлэныр нахъ пынклэ ыкли гъэхъагъэ гъорэхэми афэлпцэн-хэ лъэкълэшт. А уахътэм кы-щегъэжъагъэу хорыр пытэу

РАССКАЗ

ПЭНЭШЪУ Сэфэр

Къышлошыгъэм хигъэукъуагъ

(Къызыкълъыкlorэр чъэпыогъум и 17-м кыдэкIыгъэ номерым ит).

— Нан, ар къыосэлоки къыосымылоки о хэпшыхъашъун щы-
лэп, — ышлагъэр Саидэ янэ ри-
лошъугъэп.

Ным къызэрэщыхъугъэр лымрэ
шъузымрэ зэщыхагъу хъугъэмэ,
илл ыгу къыхауагъэмэ, ыдэжъ къэ-
кложыгъэу ары. Ау пчэдыжым
зэхихыгъэм ныр къыкIыгъэщтагъ.
Саидэ илл нычэпэ аукIыгъэу къуа-
джэм шырыгъуагъэб! Ятэ зы-
шъхъарымытыжъ сабыр насыпыло
хъуштэп, зыкъызилэтырэм зятэ
зилэхэм яхъуапсэу игъашлэ къы-
хышт.

— Тхакъысауи пшлагъэр сьд
жъалымыгъ, тхамыкIагъошху. Уилл
угу ебгъагъэми, шъэо цыкIоу зэ-
дэжъугъотыгъэм ихъатыри укы-
убыты хъуштгъагъэб! Ятэ зы-
шъхъарымытыжъ сабыр насыпыло
хъуштэп, зыкъызилэтырэм зятэ
зилэхэм яхъуапсэу игъашлэ къы-
хышт.

— Нан, о укыыхамыжъымыи,
мы лъэхъаным сэ сыгу щышэрэр
икъушт, — Саидэ ынэпсыхэр къы-
кIэтэкъугъэх.

Ащ ным ышлошъ къыгъэхъугъ
ыпхъу зэрегуцэфагъэр ышлэгъэ
шъыпкъэкIлэ.

— Сьд гуца ащ унигъэсэу уилл
къыуилуагъэри къыуишлагъэри? —
Ныр ласэщтыгъэп. — Сьд фэдэ-
ми а дэдэр пшлэпхъагъэп, нэужым
лъэшэу уклэгъожын, «а!» зыщы-
пложын чыплэ уифэжын, ау ащ
зи къыкIыжынэп, шъэжые ужым
лъэкъоожыгъэу зыфалорэ былы-
мым фэд нылэп.

— Нан, ар сэри къызгурыло-
жыгъах, — къэгыгъ Саидэ, —
сихэукъоныгъэ инэу сырыкIагъо-
жыгъах, ау сьд сшлэжын, —
ылэгъушъокIэ ынэпсыхэр кIилъэкIы-
кIыщтыгъэх.

Ным ыпхъу ыгу егъужыгъ. Къэ-
тэджи Саидэ етIысыллагъ. Ынэ-
гушъо, ышъхъашъо Iэ ащифэзэ
еушъыеу ригъэжыагъ.

— Хъуштыр зыхъугъахэкIэ, ны-
нэ, джы зымыухыжъ, хэпшыхъа-
жыгъагъэх. Саиди къылылэсыгъэх.
Джы узэ-
гупшысэн фаер сабыеу ятэ шъхъа-
рымытыжъэу къыплъэхэнагъэр
ары.

ХъугъэмкIэ зыгорэм полицием
макъэ ригъэлугъэти, къезэрэфы-
жыагъэх. Саиди къылылэсыгъэх.
Илл ыукIыгъэкIэ къегуцафэхэкIэ
арэп, ащ нигъэсынымкIэ зэгугъэ-
фэрэ пый илл илагъэмэ ыцлэ ари-
лонэу ары. Емыгупшысэжыыхэу зы-
цлэ ариуагъэр Шыхъэкъо Зарем.
АщкIэ зыкIегуцафэрэри къеуп-
чыгъэхэм арилоагъ. Шлу ыльэгъу-
штыгъэти, зэрэщигъэзыагъэр къы-
фимыгъэгъугъэу ары.

А-енасын, Саидэ къеупчыгъэхэм
ар арымилуагъэмэ нахышлу. На-

фэба, ащ нахъ хэмылъэу пшашъэм
шлу ыльэгъуштыгъэ кIалэр ыукIы-
гъэныр ашлошъ хъугъэп. Заремэ
зеупчIыхэм, зи химыушъафэу хъу-
гъэр экIэ къафилотагъ. Ары Саи-
дэ илл ыукIыгъэнкIи мэхъур лофыр
зэхэфыгъэным пылхэм къащы-
зыгъэхъугъэр. Ар Саидэ апэу зы-
фыхагъэпсым лъэшэу етхыуагъ,
ылуагъэр шлу дэдэ илл ыльэгъу-
штыгъэу, дунаим ригъэхыжыныр
егъаши ыгу къыфимыхъэщтыгъэу
ары. КIигъэтхъэу хигъэунэфыкIыгъ
илл зауки чэщым унэм зэрымы-
сыгъэр, янэ дэжъ зэрэщылагъэр.
Ау ащи ишлуагъэ къэкIуагъэп. Емы-
гуцэфэнхэм фэшл илл заукихэм
янэ дэжъ кложыгъагъэнкIи мэхъур
ашъхэ къыщигъэуштыгъ.

Ылпэки Адамэ зэраукIыгъэ шъэ-
жыем зилэуж тельхэр следова-
тельхэм аулпэкIуагъ. Ащ Саидэ
ылэхъуамбэхэм ялъэужхэр къыты-
рагъотэгъагъэх, ау ащ нэмыкI Iэ-
хъомбэуж шъэжыем тельэу замы-
гъэунэфым, бысымгуащэр шъэ-
жыем елэгъэным хэлъ щымылэу
алуи, мэхъанэ хъатэ ратыгъагъэп.
Ау а следовательхэр умысэу къа-
щыхъоу Алахъым уауж къыремы-
гъахъэх, Саидэ илл ыукIыгъэкIэ
теубытагъэ зыгъэшлыгъэхэр къа-
гъотыгъэх. Ахэр къыфалэтхэзэ фэ-
мыхъукIэ Саидэ ышлагъэм рагъэ-
уцолэжыгъ.

— Джы къало уилл уукIыным
унигъэсэу къыуишлагъэр? — къе-
упчIыгъ лофыр зэхэзыфырэ следо-
вателыр Саидэ.

— Шлу дэдэ сэлъэгъути ары,
— ылуагъ.

— Шлу дэдэ альэгъурэр ауки-
рэр, — Саидэ тельхъаплэ ышлы-
гъэр следователым ышлошъ хъу-
гъэп.

— ЧIэсынэным ишынагъо щылэ
хъугъэти ары. Сэщ нэмыкI бзыл-
фыгъэ силл псэогъоу илэу къэс-
лъэгъужыныр къызшлэгъэшлын
слъэкIыгъэп. Сыушъэфынэп, нэ-
ужым сэри къызгурыложыгъэ си-
хэукъоныгъэ, ау а чыплэм сшлэ-
рэм сегупшысэжыным силоф те-
тыгъэп...

Хъугъэр экIэ Саидэ следова-
телым зырелотэхэм, зыкIи земы-
жэгъэхэ къэбар ащ зыщигъэгъо-
загъэр.

— А чэщэу уилл ош нэмыкI
бзылфыгъэ дэжъ щылагъэу къы-
зыпщэхъум зыдэщылагъэр дгъэу-
нэфыгъэ. О къыпшыхъугъэм фэдэ
лоф а чэщым уилл илэгъахэп, янэ
дэжъ экIом сымэдэжъ хылыгъэу
тефагъэти, «скорэм» къеджи, си-
мэдэжым ригъэцагъ. Ащ пыл-
зэ къэгужыагъ.

— Ы?! — кIэкуукIыгъ Саидэ.
Джыры емыхъырэхъышэжыныу
ихэукъоныгъэ къызгурыложыгъэр.
Ары, ыгу шлопти ары чэщыр хэ-
кIотагъэу къызэкIожым къызкIы-
фэмычэфыгъэр, ауужыпкъэм IаплI
къызкIырымшэкIыгъэр. Ау джы
ыложырэм сьд къыкIыжырэ?!
— Сфэшуаш, сьд фэдизэу сы-

жъугъэмысэми, сырыраз, — ылуагъ
Саидэ.

Нафэба сьд фэдэ ушъхагъэу
щылэки цыф уукIыгъэу къызэрэп-
фамыгъэгъуштыр. Судым лофыр нэ-
сыгъ. Прокурорми, шыхъатэу къы-
рашлэлагъэхэми, очылми къалоштыр
къызарухым, судьям Саидэ къыгъэ-
тэджи зыкъыфигъэзагъ:

— Джы къало ауужырэу судым
укуызэрелъэужырэу.

— Сэры силл зыукIыгъэр, —
ынэпсыхэр IэгущыокIэ кIилъэкIы-
кIыхэзэ къыригъэжыагъ Саидэ. —
Ащ сеуцолэжы, ау сьда ащ фэдэ
лъэбэкъу сшлыным сыфэзыцагъэр?
Силл шлу дэдэ сэлъэгъути, чIэсы-
нэным ишынагъо щылэ хъугъэти
ары. Сэрэп непэ судым ыпа-
шъхэ итын, зилоф ылон фэагъэр,
ащ сынэзыгъэсыгъэ пшашъэу Шы-
хъэкъо Зарем ары. Ау къызгурыло
джы сIожырэм къыкIыжырэ зэ-
рэщымылэр. Арышъ, судым сыкъы-
зэрелъэужырэу шъэо цыкIоу ятэ
шъхъарымытыжъэу къыслъэхэна-
гъэм ихъатыркIэ фэгъэкIотэныгъэ
горэхэр къысфилыныу ары.

Илл зэриукIыгъэм пае Саидэ
гучылэ фэзышлыгъэу залым чIэ-
сыгъэр мымакIэми, джы анэлс кIэ-
зылъэкIыкIыжыгъэхэр къахэкIы-
гъэх.

Шлу дэдэ ыльэгъуштыгъэ илл
шлокIодыным ишынагъо щылэу зэ-
рэхъугъэм хигъэукъуагъэу Саидэ
зэриуагъэм нахъэу сабыеу къы-
лъэхэнагъэм нахъ ишлуагъэ къэ-
кIогъэнкIи мэхъу, прокурорым
илъэс 12 тельхъэгъэнэу судьям
игъоу филъэгъугъэми, хъапсым
чIэсынэу судым къытырилъхъагъэр
илъэси 8.

ЗэкIэм Саидэ ыгу къэкIыжыгъ
Адамэ зыщыдэкIошт пчыхъэм ду-
наир зэрэчылагъэр, ащ фэдэм фэ-
гъэхыгъэу янэжъ ылоу зэхихы-
штыгъэр.

Рустам цыкIур изакъоу къызэ-
нэм янэжъ (ятэ янэ) зэрищэллэ-
жыгъ. Ар бэрэ къеупчIыштыгъ:

— Нэнэжъ, папэ тыдэ щыла,
мамэ сыдигъо къэкIожышъа?

Ащ пэпчъ Щамсэт, ныо къогъу
лъэлпэагъэр, шъэожыем къыте-
хъупкIэщтыгъ:

— «Симам» плоу игугъу къыс-
фэмышл а бзылфыгъэ мэхъэ-
джэжым.

Щамсэт мафэ къэс плэми хъунэу
къэхалъэм клоштыгъ. Ащ пэпчъ
шъэожыери зыдищэщтыгъ. ЫкIо
икъэ кIэрытэу духъэ къызиыхы-
хэрэм икъэнэтIэхэхэм ателабэ-
зэ, къыпчыхэрэр зэхэпхынкIэ гу-
гъэузыгъ:

— А силфыгъэ насыпынчъ, шлу
плэгъугъэ бзылфыгъэ мэхъа-
джэм уекIодыплэжыгъ, уишъэо
цыкIлуи ты шъхъарымытэу къы-
гъэнагъ. Алахъыр ары а мэхъэ-
джэжыр хъапсым чIэзыгъэллы-
хъаныр.

МэкIэ-макIэзэ Рустам цыкIлум
хъугъэр къыгурылуагъ. Ятэ къэкIо-
жыным игугъаплэ зэрэщымылэр

ышлошъ къэхъугъ. Ау къыгурымы-
лоштыгъэр янэ ятэ зыкIиукIыгъэ-
щтыр ары. Зэгорэми янэжъ еуп-
чIыгъ:

— Нэнэжъ, сьда симамэ си-
папэ зыкIиукIыгъэр?

Ылон ымышлэу ныор шлуигъэ-
нагъ. Илъэсик нахъ зымыныбжъ
шъэожыем ар сьдэуштыгъу гуры-
бгъэллошта? Ежъ Щамсэти ащ
иджэуап теубытагъэу къылонэу
ышлэщтыгъэп. Судым инысэ илоф
зелом щылагъ. Ащ Саидэ къыщи-
луагъэу зэхихыгъэм нэмыкIыкIэ хъу-
гъэ шъыпкъэм хэшлыкI фырилагъэп.
Ипсэогъу фэмыразэу ыкIоу къылоу
зыкIи зэхихыгъэп. Риложын къы-
фэгъотырэпти, шъэожыем техъуп-
кIагъ:

— Сьда сэ укызыкIысэупчIырэр,
уимамэ хъапсым чIэсышъ, ащ дэжъ
кIори еупчI.

Рустам нэбэ-набэу къызеплтым,
ныом ыгу егъужыгъ. Шъэожыем
ышъхъашъо Iэ щифэзэ дэгущылэу
ригъэжыагъ:

— А сишъау, а укызыкIэупчIа-
гъэм иджэуап къесэтыжыкIэ джы
къыбгурылоштыгъ. УцIыкIушъ. Ины
узыхъурэм, уиакIыл къызыкIорэм
а экIэ къыбгурылоштыгъ.

Саиди плыыр-стырым хэтэу хэ-
укъоныгъэу ышлыгъэр зыфигъэ-
гъужын ымылгъэлу гугъу хэтэу
къыхыштыгъ. Анахъэу зыухыпэ-
щтыгъэр илл лажъэ имылэу ежъ
къышлошлыгъэм дихыыхи, хъады-
рыхэ гъогу зэрэтыригъэхъагъэр нэ-
ужым зэришлэжыгъэр ары. Бзыл-
фыгъэу хъапсым къыдычIэхэм
чэфыгъо ялэу бэрэ къыхэмыкIы-
рэми, цыфыр щэлэфэ сьд фэдэ
кIын къыфыкъокIыгъэми, шъхъа-
рыоу уахътэ къекIу. Ау ащ фэдэ
уахътэ Саидэ къекIуштыгъэп. Ренэу
чэфынчъагъ, гупшысэгъоягъ. Жыы
къабзэм хатэтынхэу хъапсым къы-
зычIащыхэрэми купым хэтышты-
гъэп. Ышъхъэ еуфэхыгъэу зыгорэм
егупшысэзэ, ауж итэу клоштыгъ.

Хъапсым къычIэфэныр къызы-
хэкIыгъэм къыдычIэс бзылфыгъэ-
хэр щыгъозагъэх, ау къагурымыло-
штыгъэр зеупчIыхэрэм къарилорэр
шъыпкъэмэ, ащ фэдизкIэ шлу ыльэ-
гъуштыгъэмэ, зыкIиукIыгъэр, джы
гупшысэгъуае зыкIэхъугъэр ары.
Саидэ тельхъаплэ ышлыхэрэр
ашлошъ хъупэщтыгъэп.

Саидэ зыфигъэгъужынын ыльэ-
кIыштыгъэп хэукъоныгъэу ышлы-
гъэр. Хъугъэ-шлагъэхэр ышъхъэ щы-
зэлэкIэкIыжыхэу, ахэм ягупшысэу,
чыер къемыкIоу плэм хэллыгъэ
иллэу дунаим ехыжыгъэм зыдэ-
гушылэм: «Къысфэгъэгъу, Адам,
жъалымыгъэу къыосхыгъэр, уныб-
жыкIэу джыри уищылэныгъэ уапэ-
кIэ къэтэзэ сиякылынчъагъэу къы-
хэкIэу хъадырыхэ гъогу узэрэтэз-
гъэхъагъэр. О лажъэ уилэгущэп,
укуызфэдэгъу дэдагъ, шлу сызэрэ-
плэгъурэр уилэклэ-шыкIэхэм къа-
хэщыштыгъ. Ау шэйтэным сыхи-
гъэукъуагъ. Хъау, сыхэзыгъэукъуа-
гъэр емынэм ыхын бзылфыгъэ
шъхъэпаеу тызэшлуигъэкIодын гу-
хэл илэу тауж имыкIыштыгъэр,
Алахъым къыпкIэллыгъэкIожын
бзылфыгъэ мэхъаджэр, Шыхъэ-
къо Зарем ары. Спсэ уфэгъа-
дэзэ, ащ сызылэклэм къысылуагъэ-
хэр шлошъ зэрэхъугъэм сыхигъэ-
укъуагъ. УчIэсынэным ишынагъо
щылэу къызысэхъум, о усимылэ-
жъэу къэслэгъужыныр къызшлэ-
гъэшын слъэкIыгъэп...»

(Джыри къыкIэллыкIошт).

Тхаклоу лэшлэгүүхэр къэзыгъэгущыларэр

Хэутыным
узшыкІэтхэнэу шыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗышыкІэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

